АНОТАЦИЯ НА МАТЕРИАЛИТЕ

(по чл. 65 от ПРАСПУ)

на **гл. ас. д-р Здравко Трифонов Дечев**

за участие в конкурс за заемане на академичната

длъжност „доцент“

АНОТАЦИЯ НА МАТЕРИАЛИТЕ

на научната продукция и публикациите, подадени за участие в конкурс за академичната длъжност „доцент“, обявен в ДВ, бр. 96, от 11.11.2025 г.

В обявения конкурс участвам със следната продукция, която не е била представяна пред специализирано научно жури за признаване на образователната и научна степен „доктор“: **2 монографии** – първата е преработено издание на дисертационния ми труд, защитен пред научно жури на 02.12.2013г.; втората е хабилитационен труд и **15 статии**, издадени в сборници и периодични издания. Всички статии и хабилитационния текст са писани след защитата на дисертацията ми и не повтарят включените в предишната процедура. Акцентите и приносите поотделно ще бъдат изнесени след заглавието на всяка от представените работи.

1. ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД – МОНОГРАФИЯ

1.1. Дечев, Здравко. *Около мъртвото тяло (Сюжети по Възраждането)*. Пловдив: „Жанет 45“, 2026, 176 с.
ISBN 978-619-289-001-8

Голямата тема на тази книга не е смъртта в своята буквалност, макар фокусът да е поставен върху образа на мъртвото тяло. Изследователски опорни точки, около които гравитират отделните сюжети са насилието/изтезанието/страданието. Затова важна е не смъртта като краен акт, а пътят до смъртта, предисторията около нея, и не на последно място – случващото се след нея, при това невинаги само с живите. В сюжетите около мъртвото тяло смъртта често няма да бъде край. Парадоксално казано – ще мислим

смъртта, без умирането. Неслучайно в концепцията на тази книга е да се „сюжетира“ не само въз основа на познатото като критически прочити спрямо разгледаните творби. Да градиш изследователски „сюжети“ в случая означава понякога не ти да си водещ в логиката на писането, защото да си *около* своя обект на изследване, предполага да (из)следваш не само възможните, но и някак естествени отклонения. Затова и подборът от работни текстове е освободен от жанрови, тематични и художествено функционални условности. В контекста на Българското възраждане се оказва, че *около мъртвото тяло* има и немислими иначе сюжети, защото *мъртвото тяло* е и тялото на обичащия (в) смъртта, на заробения не само в робството, на изкупителната жертва, на покорения като „територия“ гяур. Натрупването на изследователските сюжети започва с намерението чрез образа на Рада от поемата на Найден Геров „Стоян и Рада“ да добият видимост *тялото, телосът и плътта* **(„*Тяло – телос – плът*: приписки към мъртвото тяло (По поемата на Найден Геров „Стоян и Рада“)**, които теоретично ще се уплътняват и в последвалите в книгата разработки. Препрочитането на популяризираните от Петко Славейков любовни стихове – в **„От стрела любовна даже се издъхва („Отдаване“ на смъртта по Петко Р. Славейков)“**, разгръща версията за метафоричното умиране от любов в контекста на фолклорно-патриархалното мислене, но и продължава трасирания вече от съдбата на Стоян и Рада път на страданието, което ще ескалира и ще води до смъртта все по-буквално, натуралистично и ужасяващо в последвалите страници. Затова след премислянето на взаимността и умирането се отправяме по пътя на робското страдание. Чрез странстването в страданията на Софроний/Стойко **(„Ante mortem. Пътят на тялото сред беди и в смъртни страхове (По мотиви от „Житие и страдания грешнаго Софрония“)** ще потърсим и психичните рефлекси на тялото пред заплахата от смърт, за да се изправим „подготвени“ пред ритуализираното изтезание на мъртвото тяло на едно дете **(„Жертвеното дете: ексцесия по Васил Друмев („Нещастна фамилия“)**. От тук насетне повествованията *около мъртвото тяло* ще са свързани и с разкриването и „опитомяването“ на травмата. За осмислянето на травмата с оглед на насилието и смъртта благодатна почва е т.нар. Каравелов руски сборник – „Страницы изъ книги страданій болгарскаго племени“ (1868, Москва). Предложеният сюжет, озаглавен **„Сред сенките (Първо отклонение, провокирано от Любен Каравелов)“**, разкрива как „руската книга“ на Каравелов от 1868 достига до българските читатели. Това отклонение в общата концепция на книгата е търсено, за да се отрази как пред руската публика сборникът представя страданията чрез опита за тяхната събраност, подлага ги на дистанцирано възприятие и предполага емпатия, а у нас своеобразната антология на страданията се фрагментира, разпада се отново на страниците, които остават (по думите на Николай Чернокожев) в „сянката на книгата“. Защото у нас страданията не са само репрезентираща ни остатъчна травма, те трябва да са и подтик, и основание за съществуването ни отвъд страданието. Последвалата част – **„Насилие и травма. „Почеркът“ на травмата (Второ още по-сериозно отклонение, провокирано от Любен Каравелов)“** – се опитва да разчете взаимно настройващите се възможности за възприемане на страданието, които Каравелов предлага чрез текстовете си от сборника. Изследователските ни намерения в тази посока са провокирани от нагласата, че

Каравеловото разказване за страданията на българите, разпознаването им като травми, произтича от гласа (независимо дали е записан или прозвучаващ) – като автентична отправеност към всеки, който би могъл да „чуе“, тоест разбере и съпреживее споделеното. За гласа на страданието „записките“ („Турски паша. Записки на една калугерка“) се оказват естествена повествователна среда, защото почеркът на записките наподобява уникалността на гласа, следва разклоняванията на сказовия тип повествование. „Почеркът“ на травмите от робското страдание заявява своята легитимност в сборника на Каравелов и в буквалното открояване на гласа като смълчан, разказващ, викащ, пеещ („Божко“, „Неда“). В последвалите сюжети – **„Около мъртвото тяло (Подстъп към кулминацията)“** и **„Post mortem“** – натурализма в образа на разчлененото робско тяло метафорично се отразява разтлението на Каравеловата книга за страданията в страници. „Тялото“ на книгата няма как да остане незасегнато в разломения от робски травми български свят. С последните три части от книгата надмогваме ужаса от поругаването на мъртвото тяло, за да зазвучат акордите на онази възпята смърт, при която умиране – няма. Изследователските търсения се интересуват и от това как в смъртта човекът остава човек именно чрез ризата/дрехата **(„Ризата и смъртта“)**. Особено показателна за това е грижата за ризата/дрехата. Няма как да не откроим и своеобразното сращване на ризата с тялото и възприемането ѝ от народа ни за „втора кожа“. Тази представа е обвързана с насилието над робското тяло и свалянето на естествената му защитна преграда. И тази невъобразима оголеност на мъртвото робско тяло е пример, че робското тяло, дори в смъртта си, е лишено от всякаква защитеност. Но в сюжета за ризата и смъртта дрехата си остава преди всичко връзка между света на живите и света на мъртвите. Логичен завършек на тази книга е сюжетът около усмивката на Смъртта **(„Да (за)обичаш смъртта по Ботев („До моето първо либе“ и „Пристанала“)**, която може да бъде пò ботевски по обичана от живота, защото стойността на човека се изразява не само в това как живее, а и в името на какво умира. Но края на книгата се оказва отложен – с **„Изповеданието пред Левски“**, провокирано от сюжета на един съвременен български роман – **„Първият след Бога – любовта и смъртта на Васил Левски“ от Неда Антонова**. Рязката промяна в изследователското дирене по темата отваря още един път, по който, тук му е мястото да се признае, още се върви. И страничките изповедание за Левски по **Йордан Радичков („Кькринското ханче подир залавянето на българския Апостол“ от „Ноев ковчег“)** и шепа народни песни за Гининия син, останаха *около тялото* на тази книга. Засега.

И накрая не между другото да спомена, че във възрожденските сюжети около мъртвото тяло неизбежен се оказа гласът на народа (фолклорно-митологичното), защото именно от света на привидно *нищите духом* (по професор Иван Шишманов) и днес избуява градината не на смъртта, а на живота въпреки смъртта (по Георги Господинов, разбира се!).

2. **МОНОГРАФИЯ, ОСНОВАВАЩА СЕ НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД:**

2.1. Дечев, Здравко. ***Устност – писменост във възрожденската култура (Феноменология на българския глас).*** **Пловдив: „Жанет 45“, 2015, 232 с.**
ISBN 978 619 186 108 8

Научната обозримост спрямо *устно – писмените* словесни прояви не се изчерпва само с познатите наблюдения върху тематичните и стилно – езикови взаимодействия (най-вече от страна на фолклора спрямо литературата). Фиксираните комуникативни статути на изреченото и (на)писаното се оказват привидни, а в този смисъл и достатъчно продуктивни за тълкуване на непопулярния днес начин, по който възрожденецът е преживявал устното и писменото. Това провокира целта на изследването да разчете проявите на устното и писаното в сферата на комуникативно – рецепционните нагласи, а и възможности на възрожденския човек. В този смисъл очакването да срещнем устно – писменото (съответно фолклора и литературата) в обичайната междутекстова съотнесеност с всичките предполагаеми вглеждания в нея, не е факт. Устността не присъства в работата като набор от записани образцови текстове, а е среда на естетическо общуване; не е задължителна обозримост, а по-скоро възможност за контакт; не е източник на точно установени представи, а възрожденска енигма. Наблюдения, свързани с нагласата, че българският XIX век формира една дефинитивно колеблива комуникативна ситуация, при която (на)писаното невинаги е в статута си на зрителна система, а устното – функционира и с претенцията, че притежава свое писмо, което обаче не подменя статута на изричане, а по-скоро го отлага във времето. Ето защо независимо, че говорим за явления с различен социален произход, дисертационният текст не подхожда към тях с преднамерената им несъвместимост. От друга страна, ако използваме постановката, че устната практика приема дадена словесна проява като продължение на действителността, а писмената – като опит за нейното удвояване, дори притежание, то процесът на необходима подмяна на фолклора от литературата е очакван. Съществен аргумент за това е графоцентричната ориентираност на възрожденското време и желанието му да фиксира изгубеното и забравеното, липсващото и въобразеното. В процеса на тази подмяна оразличаването на словесните прояви е закономерно, но дотолкова, доколкото отчита влияния върху поетиката на едното или другото словесно присъствие. Гледната точка на работата обаче оставя в периферията си подобни влияния, но не защото се опитва да ги омаловажи, а поради намерението да търси взаимодействието между устно – писменото като среща на комуникативни стратегии.

Изводите, до които се достига в изследването, са: от Възраждането насетне българската култура остава отворена към паралелния ред на устната словесност. Създаденото напрежение между *устно – писменото* е следствие от приоритета на възрожденското време да утвърди писаната култура, с което обаче само привидно пренастройва синкретичния поглед на фолклорния възрожденски човек върху словесните изяви. Така „изричането“ и „написването“, макар мислени за алтернативи, означават една

същностно еднотипна комуникативна проява в контекста на възрожденската култура. Допустимо е да говорим за изоморфизъм на устно – писмените прояви, ала само докато те не преодолеят компенсаторното си дифузиране. Процесът на опосредяване между устно/писменото поведение на възрожденеца преминава именно през тази особена фаза на „изпълнение“ чрез гласа, който е способен да мимикрира като комуникативен фактор. В този смисъл писането при възрожденеца не може да се освободи напълно от устността, а буквата е вторично моделиращ компонент, който зависи от първичния гласов изказ. При това положение всяка комуникативна среда приема другата, като я подчинява на собствената си същност и цели. Необходимо е акцентното преповтаряне на нагласата, че подобна полифоничност (съзвучие от типа стаен глас – отделен глас) е особеното състояние на културата на възрожденското време. Тази нейна легитимност важи не само заради компенсаторното дифузиране между двете, а и поради все предстоящото им, но неслучило се тогава напълно комуникативно оразличаване. Написаното (ръкописно или печатно) е принудено перманентно да се обновяване да намира своето осъществяване в наличието на реална среда и реална човешка общност чрез устната проява, а графичната си наличност да не приема за завършеност. Това ни дава основание да обобщим, че за(на)писаното в културата на Българското възраждане е не само комуникативен модел, а и своеобразна метаморфоза, онагледила случилите се тогава устно – писмени взаимоотношения. Навлизащите в съвременната културна комуникация аудиоформати (конкретно аудиокнигите) по своеобразен начин асоциират с възрожденското съзнание, според което устно – писмените отношения си остават две страни на феноменологично приютяващия ги глас. Именно чрез него комуникативните им осъзнавания постигат възможната палитра от възприятия.

3. НАУЧНИ СТАТИИ:

3.1. Дечев, Здравко. Българската лирика през 2008 година. – В: сп. „Страница“ (Год. 10, бр.1/2009). Пловдив, с. 147 – 153, ISSN 1310-9081

Статията предлага обзор на откроимите за 2008 година лирически гласове. Подбрани са текстове, които не само да фаворизират лирическото писане, но и да отразят неподходящите проявления в разбирането за поезия. Достига се до извода за максимално усложнена като реализация и внушение реабилитация на личностното битие, особено в ситуация на все по-неограничено саморазкриване на Аза. Изповедността е достигнала до липсата на усещане за реалност при мнозина. Това води дори до преднамерено изработване на Азовото амплоа. Така присъстващата лирическа фигура е често не себеразкриваща се, а самосъчиняваща се. Процес, който ознаменува своеобразното разтваряне на лирическия субект.

3.2. Дечев, Здравко. За българската художествена проза през литературната 2012 година – акценти и критически послеписи. – В: сп. „Страница“ (Год. 13, бр. 4/2012). Пловдив, с. 139 – 149, ISSN 1310-9081

Статията нарушава хронологичното парцелиране на литературата по години, защото през изминалата 2012 година се е запазил интересът към заглавия, които се тиражират през 2011 година. Едно от тях е новата романова изява на Георги Господинов. Романът му „Физика на тъгата“ изостри критическия взор и до голяма степен екзалтира читателската нагласа. Неговият романов свят не отхвърля конвертируемите модели, но остава любопитен с нагласата, че тъжният човек е мислещият човек. Статията предлага коментар и върху романа на Милен Русков „Възвишение“. Годината на издаване на книгата отново е 2011, но отзвукът все още е факт. В статията се поставя акцент върху начина, по който авторът използва цитати от възрожденската словесност, оформя един привидно автентичен художествен свят, в който фикцията и фактът, исторически значимото и битово незабележимото съжителстват без непременно едното да доминира над другото. Необходим баланс, чрез който за пореден път в нашата литературна традиция (в това отношение от Вазова насам) „най-българското време“ ще бъде по човешки „уплътнено“, без излишна патетика и преднамерена документална стерилност. Получило се е четиво, което ни напомня за един друг прочит на Възраждането. В масива на критическото писане на тази статия следват и десетки други заглавия, които не само допълват картината на съвременната българска проза, но и обмислят развойните ù тенденции.

3.3. Дечев, Здравко. Българската художествена проза на 2013 година – допълнителни щрихи. – В: сп. „Страница“ (Год. 15, бр. 2/ 2014). Пловдив, с. 155 – 163, ISSN 1310-9081

Статията се опитва да формира литературноисторическия поглед към художествената проза през 2013 година. Направен е коментар към обещаващия дебют на Весела Ляхова с романа „Бежанци“. В критическото полезрение на статията попадат и новите творба на Алек Попов – „Сестри Палавееви в бурята на историята“, на Людмил Тодоров „Шлеп в пустинята“, на Керана Ангелова – „Слънчогледи за Мария“, Теодора Димова – „Влакът за Емаус“, Деян Енев – „Внукът на Хемингуей“ и на редица други български автори, които задават тенденциите в прозаичното писане. Целта на статията е чрез конкретните критически прочити да създаде сравнително пълна картина на съвременната българска проза в рамките на една литературна година. Проследени са тематичните търсения в разглежданата литературна година.

3.4. Дечев, Здравко. Пътят към словото и пътят на словото в литературното проговаряне на отец Петър-Камен Гарена. – Камен Гаренов (Отец Петър Гарена). Биобиблиография. София: Издателска къща „Гутенберг“, 2016, с. 47 – 63, ISBN: 978-619-176-078-7

Статията предлага обзор на писателските прояви на една пò възрожденски колоритна натура – отец Петър-Камен Гаренов. За него словото е един от немалкото начини да изрази светоусещането си. Целта на статията е да предложи първото по-цялостно представяне на белетристичните му опити и да открои тематиката им. Проследява се началото на пътя му като разказвач и достигане до по-зрелите му белетристични изяви.

3.5. Дечев, Здравко. Разказване и интуиция в записките на една калугерка - щрихи към Любен-Каравеловата повест „Турски паша“. – В: сб. Интуиция и компетентност в езика, литературата и образованието, Пловдив: „Хоризонти“, 2017, с. 122 – 131, ISBN: 978-619-7187-11-3

Статията разглежда Каравеловото повествование „Турски паша. Записки на една калугерка“, което изисква да бъде възприето като особен личен акт, при който писането не въобразява, а преди всичко споделя. За записките на калугерката имаме основание да твърдим, че разказващият глас разбива литературоцентризма, тоест стратегията на разказване се подчинява на устността. Каравеловата творба ни връща към познатата представа, че културата на слушане предхожда културата на визуално възприятие. Това уподобява писането с модела на устния тип вариативност и допринася за интерпретаторската нагласа, че записът е не просто другият възможен повествователен модел, а степен на устността.

3.6. Дечев, Здравко. Възрожденският акт на записване на народното устно слово – интуиция и/ или прагматика. – В: Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив, Серия А. Обществени науки, изкуство и култура том III, ISSN 1311-9400 (Print) ; ISSN 2534-9368 (On-line), 2017, Scientific works of the Union of Scientists in BulgariaPlovdiv, seriesA. Public sciences, art and culture, Vol. III, ISSN 1311-9400 (Print); ISSN 2534-9368 (On-line), 2017, с. 102 – 109.

Статията предлага различен подход към българската литературна и културна история на XIX век. Връзката *устност – писменост* е изследвана в светлината на комуникативните актове и рецепции, както и през призмата на българските възможности в културно-историческите условия на столетието. Така писмеността не е просто поредният възможен комуникативен акт, а ниво на устността; възрожденската литература е не само посредник или носител на устността, но и среда за нейната графоцентрична уловимост. Тези изводи се реализират интерпретативно чрез представяне на функциите на записаните фолклорни материали. Актът на записване на устното народно творчество се разглежда и като свързан с проявата на интуицията.

3.7. Дечев, Здравко. Мимикриращото писмено слово (Поглед към Паисиевата история). – В: Научни трудове на Съюза на учените в България–Пловдив, серия Б. Естествени и хуманитарни науки, т. XVIII, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2018. Scientific researches of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv,

series B. Natural Sciences and the Humanities, Vol. XVIII, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2018, с. 237 – 242.

Тази статия предлага наблюдения върху комуникативната страна на историята на Паисий. Паисиевият текст съчетава по особен начин своята устно-писмена рецепция и води до идеята за мимикрията слово. Чрез мимикрията Паисиевите думи са едновременно безспорни, знак за българското и израз на всемогъщия глас на Бог, който създава светове. Следователно Паисиевият текст не е комуникативно дисциплиниран, а съобразен с перцептивната многостранност.

3.8. Дечев, Здравко. (Не)възможната приказка за един народ (критически ескизи върху Паисиевата история). – В: Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура. Том V, ISSN 1311-9400 (Print); ISSN 2534- 9368 (Online), 2019, Scientific works of the Union of Scientists in Bulgaria – Plovdiv. Series A. Public sciences, art and culture. Vol. V, ISSN 1311-9400 (Print); ISSN 2534-9368 (Online), 2019, с. 21 – 27.

Статията поставя и анализира проблемите за четенето/слушането на Паисиевата История, за сложните жанрови плетеници в направата на ранновъзрожденската историография, в която се откриват и пластове на приказната нарация, за статута на Гласа и неговите модулации, разпространение, въздействия, за възможностите „История славянобългарска“ да се тълкува и с мярата на приказното сюжетиране.

3.9. Дечев, Здравко. Морбидната любов – възрожденски тематизации. – В: Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Серия А.Обществени науки, изкуство и култура. Том VI, ISSN 1311-9400 (Print); ISSN 2534-9368 (Online), 2020, с. 204 – 209.

Статията представя наблюдения върху възможната тематизация на болезненото любовно изживяване във възрожденската поезия. Любовният опит реабилитира значимостта на личното през периода на Българското възраждане. В хода на предстоящите разсъждения е необходимо също да се поясни, че именно морбидното (болезненото) е това, което ни позволява едновременно да съзерцаваме мрачните, мъчителни, ескалиращи до агония, понякога дори патологични и в крайна сметка свързани със смъртта преживявания на любовта. Наблюденията се основават на произведения от Найден Геров, Петко Р. Славейков и Христо Ботев.

3.10. Дечев, Здравко. За „Записки из губернския град Филипопол 1878 – 1879“ на Емил Стоицов. – В: сп. „Страница“ (Год. 22, бр. 2/ 2021). Пловдив, с. 116 – 121, ISSN 1310-9081

Статията е провокирана от плана на израза и на жанровата граничност в повествованието на Емил Стоицов, който по просвещенски съчетава литературност, публицистичност и нравоучително философстване, като следва стратегията на „записките“. Представените от Емил Стоицов *Записки* разкриват исторически щрихираната една година и като отрязък от лично биографично време. Записващият ще представи онова, което не влиза в официализираната колективна представа за даденото историческо време. В този аспект записките му могат да се впишат в парадигмата на западноевропейските жанрови предпочитания от XVIII век (дневници, писма, диалози, философски трактати). Творбата на Емил Стоицов се опитва да изведе по-различен фокус към историческите събития. От една страна, записките са първолична форма на изказ, която дава широки възможности за субективизиране на разказа. От друга страна, при записките има рефлекс за отпускането в подробности. Статията се опитва, като извежда немалко съдържателни акценти от текста на Емил Стоицов, да обмисли записките като стратегия за разказване.

3.11. Дечев, Здравко. Видено и слушано по Каравелов (Щрихи към „Записки за България и българите“). – Във: „Време и Приемственост“ – юбилеен сборник в чест на доц. д-р Юлия Николова, УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2021, с. 250 – 259, ISBN 978-619-202-679-0

Статията разглежда как записките съчетават *чутото* и *видяното*. Записките се оказват повествователна среда с широк комуникативен обмен. Можем да кажем, че записките са подходяща повествователна форма за овладяване на потенциала на зрението и устността.

3.12. Дечев, Здравко. Мъртвото тяло (Из „Страници от книгата за страданията на българския народ“ от Любен Каравелов). – В: Научни трудове на Съюза на учените в България–Пловдив, серия Б.Естествени и хуманитарни науки, т. XXVI, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2025. Scientific researches of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv, series B. Natural Sciences and the Humanities, Vol. XXVI, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2025, c. 117 – 121.

Статията представя как безжизнената плът в Каравеловите сюжети се превръща в основа за „ритуализиране“ на страданието. Страданието отвъд края на живота трябва да е така церемониално показно, че споменът за него да бъде непреодолимо травмиращ. Тялото остава най-видимо уязвимо *post mortem*, тъй като се оказва невъобразимо дехуманизирано в своята анатомия (горено, рязано, разкъсвано).

3.13. Дечев, Здравко. Преносът на трамвата. Три сюжета по „Страницы изъ книги страданій болгарскаго племени. Повѣсты и разсказы Любена Каравелова“ (Москва, 1868). – В: сп. „Лингвистика, интерпретация, концепции“ (Год. II, бр. 1/

2025). Пловдив: Пловдивско университетско издателство, с. 27 – 44, ISSN: 3033-0599 (Online), ISSN 3033-0181 (Print).

Осмислянето на травмата в контекста на Каравеловия руски сборник с повествования за робските страдания на българите има различни основания. Предложеният на вниманието Ви начален сюжет, озаглавен „Сред сенките“, разкрива как „руската книга“ на Каравелов от 1868 достига до българските читатели. Ако пред руската публика сборникът представя страданията чрез опита за тяхната събраност, подлага ги на дистанцирано възприятие и предполага емпатия, то у нас своеобразната антология на страданията се фрагментира, разпада се отново на страниците, които остават (по думите на Николай Чернокожев) в „сянката на книгата“.

Последвалата част – „Почеркът“ на травмата“– се опитва да разчете взаимно настройващите се възможности за възприемане на страданието, които Каравелов предлага чрез текстовете си от сборника. Изследователските ни намерения в тази посока са провокирани от нагласата, че Каравеловото разказване за страданията на българите, разпознаването им като травми, произтича от гласа (независимо дали е записан или прозвучаващ). „Почеркът“ на травмите от робското страдание заявява своята легитимност в сборника на Каравелов и в буквалното открояване на гласа като смълчан, разказващ, викащ, пеещ („Божко“, „Неда“). В заключителния сюжет – „Около мъртвото тяло“– натурализма в образа на разчлененото робско тяло метафорично се обвързва с разтлението на Каравеловата книга за страданията в страници.

3.14. Дечев, Здравко. *Тяло – телос – плът*: приписки към мъртвото тяло (По поемата на Найден Геров „Стоян и Рада“). – В: Светове – разкази – разказвачи. Сборник в чест на проф. д.ф.н. Иван Русков, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, с. 251 – 263, ISBN 978-619-7768-51-0

Поемата „Стоян и Рада“ на Найден Геров моделира не само възгледите за поетическите възможности на българския език от средата на 40-те години на XIX век насетне, но и представата, че любовното преживяване в света на нашите предци се разгръща между диктата на патриархалната брачна норма и импулса на свободната любовна воля. Физическото присъствие/отсъствие на Рада (и в частност фокусът върху мъртвото тяло на Рада) провокира разбирането, че Геровата поема развива концепцията за човешкото тяло, чиито психо-физиологични измерения са повлияни от социално-битовите и културно-историческите условия на Българското възраждане. В този аспект образът на Рада едновременно се разроява и слива в измеренията на *тялото*, *телосът* и *плътта*.

3.15. Дечев, Здравко. Ризата и смъртта. – В: сп. „Български език и литература“, бр. 2/2025, година LXVII, София, с. 180 – 189, ISSN: 0323–9519 (Print), 1314–8516 (Online), (Web of Science)

За отправна точка в обмислянето на връзката между ризата/дрехата и публичното присъствие на човешкото тяло е използвано предпогребалното обгрижване на мъртвеца в българската народна култура. Като атрибут на ритуализираната дейност ризата може да бъде възприета не само за граница, а и за връзка между света на живите и света на мъртвите. Изследователските търсения се интересуват от това как в смъртта човекът остава човек именно чрез ризата/дрехата. Особено показателна за настоящия контекст е грижата за ризата/дрехата. За народа ни ризата става знакова, щом се белее от чистота. „Бялото“ и „чистото“ в случая надхвърлят физическите закони и се превръщат в нравствен и духовен ориентир за връзката между ризата и човешкото тяло – и живо, и мъртво. Откроява се и своеобразното сращане на ризата с тялото и възприемането ѝ от народа ни за „втора кожа“. Тази представа е обвързана с насилието над робското тяло и свалянето на естествената му защитна преграда. И тази невъобразима оголеност на мъртвото робско тяло е пример, че робското тяло, дори в смъртта си, е лишено от всякаква защитеност.